

БЕКСУЛТАНОВ Муса

Ирча Іуьйре

Воккха стаг Къаьхьир, туйка ларъеш, хехъ вара, цу балхана динчу жимачу цІалга¹ чохъ буйсанаш йохуш.

ЦІалг туйкана уллохъ дара, геннара гуш, котамийн куьрк² санна, жима а хиэташ, мелла а букар ца таьІча, дегІ ма-дду хьаланисвала аьтто а боцуш: Къаьхьир ша лекха стаг а вара, ши метар гергга Іюьрташ.

Аьчкан пеш а лаьттара чохь, хих дуьзна ведар а дара, наштаран тас а долуш;
вижа-гIатта аннех йина цхьа готто терхи а гуора.

Цу буса – аьхкенан буса, – маьрклаж-ламазана тIаьхьа, жимма дIатаьIна а Иллина, кхин
стогар ца латош, пхьуьйра ламазана корта а тоьхна, пеша мехкадаьттан тIадам Iанош,
це хьалаоьзна, пеша тIе чайник а хIоттийна, пхьаьрсан аьрру гуола кIела гIортош,
агIорваьлла, суьлхьа даккха волавеллачу Къаьхьирна, шен кора хьалхахула чекхволучу
цхьана стагах бIаьрг кхийтира.

Стаг вехха – когел хьалха корта гучу а болуш, – меллаша чохьавелира, салам дала а
вицлуш.

Къаьхьир ша Іуьллучуьра хьалахиира, Іабдул-ВахIаб а вевзина.

– Ахь хIун леладо, ва къонах, къу санна, тиэбаш, дуй, салам-Iалам а ма дац хьан?! –
бегаш бира Къаьхьира, юха, Іабдул-ВахIаба шега делла салам схьаоьцуш, иза мара а
воьллина.

– Жимма луйш-олуш, хьоьца хан йойур яр-кх, аьлла, сехьавели-кх со, Къаьхьир, хIокху
аьхкенан заманахь, дIатаьIна а валале, Іуьйра-ламазана гIатта везаш ма-хуьлий, – элира
Іабдул-ВахIаба, – чохь кхин хIума-м дац, йоккха стаг юй ирахь? – олуш,
хьакха-хьакхалуш, хьалаваьлла, Къаьхьирна уллохь, терхи йисте охьа а лахвелла.

– ДIалаш ю, дуй, йоккха стаг а, Алхьамдулиллахь, дика лела кху сохьта, – элира
Къаьхьира, «цхазз» деш, кIежъяккха йолаелла чайник цIенкъа охьа а хIоттийна.

– Иза дика ду, иза дика ду, – сацавелира Іабдул-ВахІаб, ша хІун дийца деза вицвелча санна, шина куьйган плелгаш вовшахтосуш, цхьанаэшшара корта а ластийна.

– ТІаккха, хІун ду хьо лелачухула, наха хІун боху? – иштта цхьа, хабаран зІе ца хадосанна, генаро хаьттира Къаьхьира, Іабдул-ВахІабехьа букъ а берзийна, пеша тІехь цхьаъ-м деш воллучу.

– ХІума дац... хІума ца боху... кІантера кхин хабара-м ца кхаьчна? – элира Іабдул-ВахІаба юккъехула, ша иза хІунда элира ца хууш, воха а воьхна.

– ХІара ду, ала, хІума дац кхин... бутт хьалха цхьа кехат-м деънера цаьргара, даьхнийн ферма еш ду шаьш, беа-пхеа баттахь довла там бу, бохуш, – жимачу чайник чу чай а тесна, басар доккхуш хьийзачохь вистхилира Къаьхьир.

Къаьхьирна товш стаг вара хІара Іабдул-ВахІаб, шена Дала деллачух тоам а беш, нехан воне-дикане а хІуттуш, элирий-бахарий, боху, цхьаболчу нехан долу и хабарш а доцуш, юьртарчу почтехь шен хьанала къахьобьгуш воллуш. Баккхайчу нахаца хаза гІиллакх лелаш стаг а вара ша: Дела хьан, аьлла, цкъа а и пенци схьаэца почте ваха ца дезнера кхуьнан а, цу йоккхачу стеган а... Іабдул-ВахІаба шен белхало йоуьйтура кхеран пенци схьадохьуш, белхало дІасаяьлла хилча, ша а воьгуш, кхара куьг тало деза кехат а хуьлуш шеца.

Мел воккха, къена я бохь тІе бохь баьлла тІеман баьчча хьо хиларх, хьайца лелочу гІиллакхо хьайл жимачуьн а жимха во-кх хьох – Іабдул-ВахІаб кхулла итт-пхийтта шо жима а вара.

– ХІун боху шун газеташа, Іедало хІун дуьйцу? – хаьттира Къаьхьира, шега доттийта чай, бохуш, Іабдул-ВахІаб дуьхьалтийсалушшехь, шаьшшинна чай дотта а волалуш.

– Хъан доьшу уьш, и газеташ... гуттар а партина хестамаш, кхочушйна паланаш бен, цу тлехъ дуьйцуш кхин хлума а ца хилча, – Іабдул-ВахІаба халла, велааьшна даран кеп йира, бІаьргийн хъажар цхъанаметта лацаделла а гуш.

– Иза а бу-кх цхъа болх тІаккха, шайн белхаш бийцар а, – хазийра Къаьхъира.

– Болх-м бара иза, нах хъийзабо-кх, дуьйцург цхъаъ а долуш, лелош дерг кхин а хуьлуш,
– Іабдул-ВахІаба аьлча:

– ХІан-хІа, хІета, хьо Іедале бакъдерг дийцита-м ца воллу, кІант! ТІаккха-м, хьо ваха, дийнахъ сарралц цхъа а Іедал лаьттар ма дац хьуна, шен бакъдерг цо дуьйцуш хилча...

– Цундела хаддаза Афганистанера схъакхоьхьуш декъий ду-кх нехан керташка, кхара бакъдерг ца дуьйцу дела! – дуьххъара шена дийца луучунна тІе велира Іабдул-ВахІаб, ша беъна некъ – берза-берзо-о-ш, – цхъана хорша берзо дагахъ, – беа бехк боцуш, таттабелла, цу халкъана коча а бахана, – олуш.

– Бехк боцчохъ, дийна хилар а бехк ма бу, ва кІант... хьо хъераваьлла, дуй, дахка бехке хиллалц Іийча, цициг мацалла лийр ма ду! – велавелира Къаьхъир, бІаьлг болу шекар кераюкъе дуьллуш, цу тІе бІостанехъа Іайг бетта а волавелла.

– Схъагайтал, со хъажа цуьнга, – Іабдул-ВахІаба шен киснара мокха хъаладаьккхира, – кхуьнца дикох кагбала там бара и бІелиг... вуьшта, бакъдерг аьлча, атта-м и песок олу шекар хир дара вайшинна, – аьлла.

– Ахъ хІун дуьйцу, ва кІант, хи малар санна, хлума ма дац хІара чай малар, дуй, хІара боккха болх а, боккха синкъерам а ма бу хуучунна, дера бу... хъалха, хаза, чайник чу хи дуттуш, хине кІеж а йоккхуьйтий, тІаккха басар а кечдой – цу юккъехула хъайн ойланаш а еш, – юха, этоне, дуй хьуна, дуй, и чай схъа а дуттуш, «тІоххехъ» шекаран бІелигах кескаш а йохуш, уьш матта тІехъ а ловзош, юха чайнах бехха къурд беш, дуй, иштта цхъа болх бу-кхи хІара, мискачу стеган синкъерам санна, дуй... виро, хи санна, «хир-тІур», аьлла, дІамолуш а доцуш.

– Эйт, маржа яі-кх, Къаьхьир, и Афганистан хъахаеллачуьра, аьлча, боху ас, ма доьналле лайра-кх Шалажерачу оцу цхъана галачо шен кІант цигара – Афганистанера – вийна цІавалор ...кІант цхъаъ бен а ца хиллера хьуна цуьнан... докъе дІа-м ца хъаьжира:

– ХІоьттинарг Делан кхел ю, кхин хІумма а дац, – олуш, кадам схъа а эцна, нахе хаза хьал-де а хаьттина, дуьненан къамел дан волавелир-кх, – Хьенеха аьллера, Минеха дуьйцура, бохуш, –Іабдул-ВахІаба аьлча, Къаьхьир жимма сацавелира, вист ца хуьлуш, ойланашка вoьдуш санна, юха, метта а веъна:

– Нахехь доьналлаш ма ду, Іабдул-ВахІаб, вай санна, кІезга хІумнаш ма яц нах, дуй, – олуш, корта а ластийна.

– Дера, Къаьхьир, берд хаьрцина, ши кІант а вийна – Органа чІожаца некъ боккхуш хиллера уьш, – кешнашка дІадахъа кечдина Іуьллучу оцу шен шина кІентан декъишна тІехь лаьттина да гина ма ву хьуна со, дера ву! БІаьргех охъа хинтІадам тешна а ца богІура цу ден, дийна волуш санна, цу шинца хаза къамел а дина:

– ДІаэца ший а! – аьлла, декъий дІа а эцийтина, сехъа а ваьлла, охъахиир-кх, эхартехь пайдехь хиндолу цхъацца хІума хъахадайша вайна, шайна хуучо, – олуш.

– ХІай-хІай! – элира Къаьхьира, «хІаъ-хІаъ» бохуш санна, корта хъала-охъа ластийна, кхин вист ца хуьлуш, саца а сецна

– Цу дийнахь, Къаьхьир, цу дийнахь ца хиллачу доьналлах, цул тІаьхъа дан хІума а-м дац хьуна, дешначу наха дийцарехь... хьуьлла лакхахь Іийначу Сулайман Денин кІант, Іай, лам чохь, шен карах топ яьлла, вала а велла, буса- Іуьйкъахь дакъа цІа а кхаьчча, кхано – зударийн гІар а, нехан белхар а жимма лах а далийтина, – дакъа долчу чoьхъаваьллачу Денас, дІаэцал тІера шаршо, аьлла, шаршо дІа а айяйтина, шен кІентан ерзинчу белшах а, пхъаьрсах а бІаьрг кхетча:

– Дай-ваший вала хъан, ондаваьлла а ма хилла хьо-м! – элир-кх цо, Къаьхьир, кхин вист а ма ца хилира, дла аравелир-кх, хаза хъала а нисвелла.

– Эх! маржа, дукха хилла-кх уьш, Іабдул-ВахІаб, дукха гина-кх вайна, дуй, Казахстан а тоьар яра хІара дуьне ца лера, кху наха вуьтуш хилча, кхара вита-м ца вуьту, бала баьхкина боцуш санна, дуьненах каеттачу... цхъа кхиниг дийцахь вайна, Іабдул-ВахІаб, дуй, валанза-м, Дела воцург, вер вацара, – элира Къаьхьира, чайнах къурд беш, стака буйнахь а сацийна.

– Дуьсур долуш ду-кх хІара, Къаьхьир, хІуъа дийцича а, жима вара, аьлла, хьо тІаьхъа а вуьтур воцуш, воккха вара, аьлла, хъалха а ца воккхуш... Дала шен-шена елла раж ю-кх хІора а стагна... жима вара хъуна Довтагирин Ахьмадан кІант, кхечу махкахь, Урал олучу хи чу а вахна, велла цІа валийна волу. Цу дийнахь, и дакъа цІа кхаьчча, Ахьмадца дакъа долчу чувелира со... Ахьмада, докъана уллохь саца а сецна:

– Маржа, кІант яІ-кх, дегаондо дІаяьккхи-кх ахь вайшинна, дегаондо йий-кх ахь хъайца! – элира-кх цу дийнахь, кхин багара дош а ца долуш, – Іабдул-ВахІаба аьлча, Къаьхьир жимма хъакхавелира, цхъаъ-м дагадеъча санна, кІелдІашхула ВахІабехъа хъажар а кхобьссина.

Буйса, юкъал тІех а яьлла, дикка Іуьйренга лестинера, хІара шиъ цхъацца дуьйцуш Іашшехь, седарчий гІеххъа аз а луш.

Беттан серло а даьллера гена, гергахь хилла бутт а жимлуш.

Іабдул-ВахІаб хІета а цхъацца дуьйцуш вара, дукхахьолахь, белла нах а буйцуш, Къаьхьира – ца ваьлла – наггахь юкъе дош а хІоттош.

Масехазза чай а мелира, Къаьхьира дуьненан къамел долошшехь, Іабдул-ВахІаб, – волу-волу-у-ш – юха а шечунна тІе а волуш:

– Элистанжарчу Буолин воІ кхелхинчу тезета, кху вайн юьртара Хожа-Ахьмад, БайІелий, читода Халид а эцна, вахнера со, Къаьхьир, цхьа иттеш шо хьалха. Суна хІетталц гина стаг вацара и Буола. Перачу³ дегІахь, воьлано⁴, цІен бос а болуш, хаза тамехь стаг хиллера Буола ша.

ДІагІуо, аьлла, тхо дІа а хьедина, тхочца машена тІе схьавеара Буола. Сан накъостий юха а кадаме дешнаш а аьлла, шайна халахетар дийца хІоьттича:

– Кхин кІант, аьлла, хІума-м дера дацара иза, делахь а, жимма вай аьллачунна тІехь-м вара, – элира Буолас, юхь тІе велар дадош, юха, цул тІаьхьа...

– Ва, Іабдул-ВахІаб, собар дехьа цкъа, хьо белла нах буьйцуш ма ву суна тховса хаддаза... кхин хІума-м дац цигахула?! – Къаьхьир цІеххьана шеквелира, Іабдул-ВахІаба ша – вуьгу-вуьгу-у-уш – цхьана хІуманна тІе вуьгуш вуйла хиъна, садела а соцуш.

– ВоІ воцуш ву-кх, Къаьхьир... воІ велла-кх хьан! – мохь иккхира Іабдул-ВахІабе, біаьргех хиш хьовдале, аьлла, Къаьхьир схьа мара а вуллуш.

МІаьргонаш яхъелира, шераш санна, озалуш.

– Наха-м ца..., – Къаьхьиран аз дегийра.

– ХІан-хІан, дог иккхина...

Тийналла лацаелира, дуьненах эка санна, ден иэсехь хан а хьаьвзаш: цкъа бер гуш, юха жима стаг, тІаккха гІеметта волу къонах а...

– Ваша хилахь суна тахана, вошалла дехьа, Іабдул-ВахІаб... йоккхачу стагана дуьхьал

Ирча Іуьйре

Автор: Administrator

26.02.2019 10:04 - Обновлено 26.02.2019 10:05

хлоттахь! – Къаьхьира аьлча, Іабдул-ВахІабан бІаьргех охьа хинтІадамаш керчира, цхьа-цхьацца керчаш, меллаша охьа, юха «жож», аьлла, ерриг юьхь а тІадош.

– Петар-Бухера, малх бузале, новкъа бевлла уьш, Къаьхьир... телеграмма кхечира сарахь, – Іабдул-ВахІаба, киснара схьадоккхуш, дуткъа-деха кехатцуьрг къевлира шен буйнахь.

НІаьна кхайкхира, орца даккха санна, буьйсанах дакъош деш.

Моллин аз а иккхира: «АллахІу Акбар – хезаш, – АллахІу Акбар»

Іуьйра-ламазе хІоьттина ши къонах а лаьттара, – маржа! – ден кийрахь цхьанхьа жоьжахати а кхехкаш, ден даг чохь – хастам а Далла, кху ирчачу Іуьйранна собар шена деллачу!

2015-2018 шш.